

J. J.: Môžeme začať z prostriedku. Zaujímalo by ma, či ste si uvedomovali, s čím vstupujete do kampane na funkciu prezidentky Slovenskej republiky ako žena. Alebo, kedy ste si uvedomili, že je to problém. Nejaký čas som totiž mala pocit, že ste niektoré veci zo začiatku nedocenili, alebo možno podcenili, konkrétne napríklad, že ako žena budete musieť znášať aj útoky navyše, či už zo strany novinárov, novinárov, političiek, politikov, ale aj voličiek, voličov.

M. V.: Máte pravdu, musím sa priznať, že som bola v tomto zmysle trochu neprezieravá a fakt, ako negatívne môže ovplyvniť moje účinkovanie to, že som žena, som si naplno uvedomila neskôršie. Nie že by som bola mohla niečomu zabrániť, to nie. Ale uvažovala som o tom, čo všetko ma môže postretnúť ako ženu v kampani, len teoreticky.

J. J.: V akom časovom rozpätí prebiehala vaša kandidatúra?

M. V.: Začala som 18. februára oznámením svojej kandidatúry v Banskej Bystrici a aktívne som skončila okolo 20. mája, pasívne po skončení účtovníckeho auditu k 1. augustu 1999. Fakt, že som žena, vnímaná ako menejcenná aj zo strany oboch najväčších rivalov, som na-

sa vrátila sebedomejšia. Dlhoročná činnosť rakúskej ministerky pre ženské záležitosti pani Dohnal spôsobila, že sa otvorená diskriminácia žien akejkoľvek úrovne v rakúskom spoločenskom živote nenosí. Každý žurnalista, ktorý by si otvorene vybavoval účty s nejakou političkou len preto, že je žena, by bol vyhanbený. Možno táto zásoba sebedomia mi trochu zakalila zrak. Ak by som to chcela zjednodušiť, povedala by som, že som sa doma prvýkrát stretla „so skutočnou realitou“.

J. J.: Vrátila by som sa k vašim skúsenostiam diplomatky. Istý redaktor sa pýtal pani Schusterovej, čo robila, keď bola v Kanade ako manželka veľvyslanca, či aj varila, lebo vraj počul, že pani Vášáryová umývala aj dlážku.

M. V.: To je nedorozumenie. V dobe začiatkov SFPA som robila všetko, prečo nie. Neznášam špinu a neporiadok. Nemôžem v ňom pracovať. Tak som jednoducho schytila metlu a behom piatich minút bolo spoločné schodisko na Staromestskej, plné smetí, pavučín a ohorkov z cigariet, hodné myšlienok, ktoré sa rodili za dverami tam sídliačich inštitúcií. Ako veľvyslankyňa som to, samozrejme, nikdy nerobila, na to som mala personál a ani som nedovolila ženám vysokopostavených

Rozhovor Aspektu

MAGDOU VÁŠÁRYOVOU

plno pocítila posledné dva-tri týždne. Dovtedy som sa v mojom živote vždy pohybovala len vo svete umenia a diplomacie, kde byť ženou bývalo dokonca výhodné, alebo aspoň nezameriteľné. V divadle už dávno nie je možné, aby ženské úlohy hrali muži. Až vtedy som si uvedomila, že diskrimináciou ženy ako takej i pochybnosťami o jej spôsobilosti zastávať určitý post som sa predtým stretávala veľmi málo. Post veľvyslankyne bol daný spolu s mojím statusom — áno, aj tam útočili na mňa otvorene určití ľudia, napr. tí, ktorí boli v zahraničí dlhé roky — bývalí komunisti, ktorí odišli po šesťdesiatom ôsmom a boli celých tých ďalších 19 rokov expertmi na tzv. československé záležitosti — a zrejme počítali s tým, že by mohli vykonávať pre svoju (vlastne bývalú) a znovu sa vracajúcu vlasť funkciu veľvyslanca, ale ja som už bola menovaná, t.j. vo veľkej výhode voči nim. Keď som sa vrátila na Slovensko, založila som Slovenskú spoločnosť pre zahraničnú politiku — SFPA — a vo funkcii zakladateľky som bola atakovaná z dvoch strán — tými, ktorých voláme dodnes mečiarovci, a na druhej strane tými, ktorí si hovoria demokrati a ktorí nechápali, čo že to vlastne idem robiť, a vysmievali sa mi. Ale nikto na mňa neútočil ako na ženu, ich útoky boli len potvrdením správnosti mojich predstáv a vlastne ma posilňovali.

Z Rakúska, z prostredia, kde sú ženy ešte diskriminované, ale už nie v miere, aká je stále na Slovensku, som

diplomatov, aby napríklad obsluhovali na recepcii alebo pomáhali v kuchyni. Niektoré sa možno na mňa aj hnevali, pretože sa nudili a nemali čo robiť a boli by rady prispeli nejakou prácou, ale nedovolila som to. Iná bola možno situácia pána Schustera v Kanade. Misia v Ottawe bola malá a v takej ambasáde potom všetci musia robiť všetko. Viedenská ambasáda bola veľké veľvyslanectvo a mali sme všetky služby na úrovni tak ako ostatné veľvyslanectvá.

Ale až teraz som sa dovtípila, kto túto správu o upratovaní o mne šíri. Raz ma videl zametať naše spoločné schodisko pán Hríb a dosť sa zrejme zhrozil a povedal: „Vy budete upratovať aj ako prezidentka?“ Alebo niečo také.

J. J.: Zaujímavé na tomto probléme je, že naši novinári úplne pokojne porovnávajú manželku diplomata s diplomatkou, alebo manželku prezidenta s prezidentkou.

M. V.: Diplomatkou je aj taška pre diplomatov, nie? Nuž, nemali sme ani kráľov, ani prezidentov, takže vychádzame iba zo slovenských rozprávok o slabom a milovanom kráľovi — vdovcovi, alebo z vlastnej predstavy o skutočnej dôstojnosti, ktorá sa zrejme nezlučuje s metlou. Všimnite si, že v našich rozprávkach sú len zlé kráľovné a potom už len dobré manželky alebo zlé macochy. Poznáte nejakú o dobrej kráľovnej?

Aj preto som chcela svojím úvodným článkom o prezidentovaní v *Sme* začať diskusiu, čo to pre nás znamená prezident/ka, čo by mal ten človek robiť a čo by mal predstavovať na Slovensku a čo vo svete, a až potom som bola ochotná uvažovať, kto by to mal byť.

J. C.: Z tej otázky veľmi jasne vyznelo, že keď je žena v politike prítomná, nachádza sa automaticky v nejakej servisnej polohe, jednoducho sa musí k niekomu alebo niečomu vzťahovať. Ale ak je žena sama napr. diplomatkou, zrazu si to vôbec nevieme predstaviť.

M. V.: Aj môj manžel sa po pár mesiacoch môjho pôsobenia vo Viedni spýtal ministra Dienstbiera, či to, preboha, vôbec zvládam. Dienstbier sa zasmial a hneď mi to aj zatelefonoval. Zarazilo ma to tak, že si to dodnes pamätám. Ale s tým som sa musela zmieriť. Keď som napísala pred pätnástimi rokmi knihu o Štiavnicí, veľa ľudí mi jasne dalo najavo, že vedia, že ju napísal môj muž. Teraz, keď mi vyšla druhá kniha *Diskrétna maličkosť*, som sa s tým už nestretla. Ale trvalo to pár rokov. Len o tom, že vo filme a v televízii som ja a môj výkon, nikdy nikto nepochyboval. V divadle je nielen vyspelá demokracia, ale aj jasne viditeľná individuálna zodpovednosť.

J. C.: Hovorili ste, že v rakúskej spoločnosti sa už otvorená diskriminácia nenosí. Napriek tomu *Neue Kronen Zeitung* uverejnili vašu fotografiu, prostredníctvom ktorej vás napadli ako ženu.

M. V.: Myslíte tú zmanipulovanú fotografiu? To nebola pripravená kampan. Fotografiu zrejme urobil nejaký turista, pretože sa objavila až tri týždne po podujatí v Salzburgu. To by pripravený novinár neurobil. Možno by sa aj bál ju dokresľovať, ako to urobil amatér. Ak chcete manipulovať s fotkou, najlepšie je, keď je čierno-biela. Dnes vďaka počítačovej technike môžete vyrobiť aj bozk dvoch ľudí, ktorí sa nikdy nestretli, ale vtedy to ešte nebolo možné. Tak mi ten milý pán — všimnite si, že predpokladám, že to bol muž, nie je to diskriminácia? — domaľoval bradavky a obtiahol čiernym tušom šaty. Znovu to vyfotografoval a predal. Škandál trval 24 hodín. Minister a prezident sa zasmiali, v Rakúsku to, dajme tomu, poslúžilo na zdvihnutie nákladu *Neue Kronen Zeitung* toho dňa, ale do problému sa hneď vložil pápežský nuncius vo Viedni a škandalizáciu okamžite zastavil. Diplomatický zbor ma totiž v tých šatách viackrát videl a nuncius dosiahol, že sa mi noviny ospravedlnili.

Iná vec je, že dokonca aj časť mojej rodiny a celé Slovensko uverilo, že som si na koncert obliekla priesvitné šaty. Prešlo odvtedy osem rokov a v Kežmarku mi jedna „babka demokratka“ počas kampane povedala, že nehanebne ukazujem „chlpy na pohlaví“. Kde sa k tomu dostala? Doma, na Slovensku, ľudia predpokladali, že pôjdem v Salzburgu na oficiálny koncert s podpredsedom československej vlády a so svojím manželom v priesvitných šatách. A to bol pre mňa ten najväčší šok. A keď som rozmýšľala, či vôbec budem kandidovať alebo vstupovať do politiky, musela som počítať s tým, že sa stretnem s týmito ľuďmi. Ale počas stretnutí v pribe-

hu kampane (mala som ich asi 247 po celom Slovensku) sa tento argument objavil len dvakrát, a vždy to boli ženy, ktoré ma napadli.

J. C.: Pýtam sa na to preto, že za tým vidím zmanipulovateľnosť ženského tela, ktoré ako keby do politického sveta nepatrilo. Ako keby doň patrili iba mužské telá, ktoré sú tam nejako samozrejme prítomné ako univerzálni reprezentanti ľudstva.

M. V.: Keď o tom rozmýšľam, tak by som ako kauzu počas kampane uviedla inú — a tentoraz pravdivú — skutočnosť, a to fakt, že som rozvedená. V novinách sa neobjavila, pretože novinári ma nesprevádzali na cestách, ale toto bol v kampani skutočne problém. Veriaci ľudia mi hovorili, že budú voliť radšej pána Schustera, o ktorom vedia, že bol veľkým komunistom a ako člen ÚV bol aj zodpovedný za prenasledovanie kňazov, ale ja som rozvedená. Katolícky časopis *Zrno* urobil so mnou na túto tému rozhovor a ja som odpovedala na ich otázku prečo, argumentovala som, že som si nevybrala partnera, s ktorým by som mohla ďalej žiť, a že som sa vydala rýchlo pod dojemom smrti svojho otca a v manželstve som nemala detí, takže rozvod nebol problematický a nikto ním neutrpel okrem nás dvoch. Ale uvedomila som si, že problémom nebola príslušnosť k strane, ktorá potlačovala akékoľvek ľudské práva a slobodu slova a slobodu pohybu, vymývala mozgy, ničila slovenskú kultúru, prenasledovala veriacych ľudí, ale rozchod dvoch ľudí, ktorý nikomu neublížil. Potom sa nečudujme, že stačí, ak vyhlásite, ako prezident Kováč alebo Schuster, že ste vlastne celý čas boli veriacy, párkrát sa ukážete v kostole a ste ospravedlnený. To, že ste sa rozviedli, je stigmou. Prekvapilo ma to. Na Slovensku sa dnes rozvádza polovica manželstiev a moja stará mama sa rozviedla už v roku 1942, považovala som to za prežitú tému. Otázkou zostáva, kto to o mne na mítingoch hovoril, že som rozvedená? Uvedomila som si, že niektoré PR agentúry sú mimoriadne dobre pripravené na negatívne kampane. Sú pripravené aj na tie pozitívne ladené?

Ale práve preto, že na Slovensku ľudia tak málo konajú v duchu proklamovaných postulátov viery, nesprávajú sa vôbec podľa Desatora, inak by sa na Slovensku toľko nekradlo a neklamalo, neočakávala som, že toto bude pri stretnutiach jeden z hlavných argumentov voličiek proti mne.

J. J.: Pri ostatných kandidátoch na funkciu prezidenta sa novinári pomerne málo zaujímali o osobné záležitosti.

M. V.: V prípade muža sa predpokladá, že je pánom v rodine a všetko drží pevne v rukách. Ale žena? Dovolí jej to vôbec manžel? Raz sa túto otázku aj pani spýtala. Odpovedala som jej protiotázkou, dovolil vám muž prísť sem?

J. C.: Ako vás konkrétne ľudia napádali?

M. V.: Nezažila som fyzický útok, len slovné ataky. Väčšina ľudí bola milá a usmievali sa na mňa, alebo si nechali podpisovať moje fotografie. Pri stretnutiach, okrem veľkých mítingov, som stávala v hlúčiku ľudí. Ne-

mala som ochranu. Ľudia sa ma pýtali všetko možné a ja som odpovedala. Vždy sa však našiel niekto, kto mi vyčítal, že som nehodná Slovenka, lebo som nechcela našu Slovenskú republiku. Na začiatku kampane ma naozaj prekvapilo, že v prvých prieskumoch, ktoré som si nechala urobiť, sa medzi mojimi prívržencami objavilo 25 % ľudí, ktorí volili predtým SNS a teraz prejavili ochotu ma podporiť. Možno zohralo úlohu to, že som nebola komunistkou. Tento počet sa zmenšil, keď sa pán Slota rozhodol kandidovať.

J. J.: V kampani na funkciu prezidentky ste boli často atakovaná cez svoje súkromie. Napríklad vo volebnom spravodajstve sme sa dozvedeli, že novinári venovali viac záujmu a času vášmu manželovi než vám. Pritom pre mužských kandidátov bolo ich súkromie útočiskom.

M. V.: Samozrejme, v najťažšej situácii sa ocitol môj manžel. Nehovorí o tom so mnou, lebo to nie je človek zdieľny. Stal sa terčom vtipov svojich priateľov a zdalo sa mi, že to ťažko znášal. Chvilami som mala pocit, že si s ním cezo mňa vybavujú účty. Často mi na stretnutiach vyčítali, že pôsobí zanedbane, že nenosí biele košeľe, akoby som mala byť za jeho vkus zodpovedná, a potom hlavne, že povedal, že Slováci sú 5 miliónov idiotov (lebo to niekto napísal o ňom v *Slovenskej republike*). A okrem toho si ľudia permanentne pletú Lasicu so Satinským, pre divákov predstavujú dvojedinú osobu, a tak som si „vytrpela“ za obidvoch. Dokonca keď tak o tom premýšľam, paradoxne najviac na mňa útočili cez môjho muža. Napríklad: Môže byť taký humorista manželom prezidentky? Je to vhodné? Bude first Lady alebo first Gentleman? Dosť sme sa nasmiali pri mojich odpovediach. Napokon, ľudia sa väčšinou pýtali len to, čo sa dočítali v komentároch novín.

J. C.: Samozrejme sa predpokladá, že manželky prezidentov sú im oporou.

M. V.: V protokole republík neexistuje povinnosť prezidentovej manželky sprevádzať prezidenta. Je to skôr úzus, ovplyvnený vystupovaním amerických prezidentov a šľachtických rodín, nič viac. Chvalabohu, dnes sa už nenosia opulentné niekoľkodenné štátne návštevy. Na to nemá nikto v dnešnej politike čas. To si kedysi vyžadovali len komunistickí funkcionári, aby mali možnosť popozerať sa po svete za peniaze daňových poplatníkov. Dnešné manželky európskych politikov sú väčšinou pracujúce ženy, ktoré majú svoje kariéry a svojich manželov sprevádzajú len na požiadanie.

J. C.: Aké je vlastne očakávanie voči prezidentke? Počas kampane sa novinári zaoberali vašim mužom, hovorilo sa o prvom pánovi — prvej dáme, a určite to veľmi zraňovalo takú tú tradične chápanú mužskosť. Mali ste konkrétnu predstavu, ako sa môžete ako prezidentka vyvliecť z očakávania, že vás váš muž bude sprevádzať?

M. V.: Nuž, nemáme tradíciu. Pán prezident Kováč sa snažil zo začiatku prispôbiť všeobecnej predstave kráľa s láskavou a chápvavou manželkou po boku, ktorý každému vyhovuje, ktorého každý miluje, lebo je „Bo-

hom pomazaný“, ale všetci sme boli svedkami rýchleho vytriezvenia. Prezident nie je kráľom a nie je všeobecne milovaný, a to je fakt, s ktorým sa bude treba na Slovensku zmieriť. Potrebujeme prezidenta/prezidentku, ktorý/á bude voleným zástupcom občanov na vopred určenú dobu s jasným programom, čo chce docieľiť. Nie vo svojej straníckej súkromnej kariére alebo ako mediálna hviezda, ale ako ctiteľ-zakladateľ princípov, tradície a hodnôt a nositeľ/ka modernity, ak nechcem rovno povedať pokroku pre našu krajinu. Otázka, kto vás bude sprevádzať ako vaša slúžka, aby ste mali pohodlie a známe tváre okolo seba, na ktoré ste zvyknutí a na ktorých si môžete vyliat svoju zlosť bez obáv z diplomatického škandálu, nebola v mojom programe.

J. C.: Myslím, že to bol dobrý signál, že ste prevzali sama zodpovednosť. Dali ste možnosť voliť naozaj prezidenta/prezidentku, a nie jeho manželku/jej manžela. Prieči sa mi, že manželky sú zahŕňované do politiky a že z ničoho nič dostávajú akýsi mandát.

M. V.: Boli obdobia, keď sme sa s mojím mužom dostali do problémov. Asi v polovici kampane prišiel za mnou a vehementne mi dokazoval, že ak by sa mi podarilo vyhrať, bude musieť prestať hrať v divadle. Prečo? — opýtala som sa ho s úžasom. Povedali mi to — vyhlásil. Kto? No, budem ťa musieť stále sprevádzať a byť s tebou. Spýtala som sa ho — ty si ma sprevádzal, keď som bola veľvyslankyňou? Nie. A aký je v tom rozdiel? Medzi veľvyslankyňou a prezidentkou je predsa len jeden stupienok mocenskej pozície. Upokojil sa, ale myslím si, že jeho najšťastnejším dňom bol ten, keď sa dozvedel, že som nevyhrala. Dokonca si aj poskočil. Svojím spôsobom ho chápem. Skoro štyridsať rokov sa snaží kultivovať slovenské myslenie a postoj k vlastnostiam národným, schopnosť pozrieť sa na seba kriticky a s humorom, štyridsať rokov na tom pracuje a nakoniec sa musí báť, že sa stane — a teraz citujem jeho priateľa — len manželom prezidentky. Nečudujem sa, že mal často pocit, že sa všetko, čo urobil, týmto jediným aktom ocitá v troskách.

Prirovnala by som to k svojmu pocitu, keď sa pán Mečiar prihlásil, že je žiakom môjho otca. Môjho humanisticky cítiaceho otca, naozaj kresťansky vychovaného človeka, na ktorého dodnes nikto nezabudol. Ako som išla po Slovensku, môj otec kráčaľ predom mnou. Vždy niekto povedal: „Mňa váš otec učil a som mu vďačný...“ Ale je rozdiel medzi žiakmi a tými, čo v triedach tiež sedeli a nič sa nenaučili.

J. C.: A vaše dcéry?

M. V.: Moje dcéry teraz študujú v Rakúsku a tam fakt, že žena kandiduje na prezidentku, nie je nič neobvyklého, pretože napr. Heide Schmidt kandidovala už dvakrát. Nevyhrala, ale nikto nezneužíval fakt, že je žena, ani nikto nespochyboval jej kompetentnosť. Je predsedníčkou liberálnej strany, ktorá sa teraz nedostala do parlamentu. Čo mi je veľmi ľúto a obávam sa, že aj ľuďom na rakúskej politickej scéne. S ňou totiž môžete ísť do koalície. Mimochodom, jej politická dráha sa začala úspešným ombudsmanstvom.

J. C.: Edith Klestil, ktorá sa rozviedla so svojim mužom ako úradujúcim rakúskym prezidentom, otriasla rolou prvej dámy, ktorá má všetko zniesť a všetko strpieť.

M. V.: Poznám pani Klestil a poznám aj Margot, terajšiu manželku prezidenta Klestila. Ani jedna z nich to nemala ľahké. Ale fakt rozvodu nehral v ďalších prezidentských voľbách pre pána Klestila žiadnu úlohu.

J. C.: Považujem za dobré, že dala priechod tomu, čo cítila, že sa nenechala tou rolou, do ktorej sa dostala cez svojho muža, ovplyvniť.

M. V.: Bola veľmi odvážna a mala šťastie, že sa za ňu postavili deti. Zdá sa, že v dnešnej Európe sa už možno rozviesť a oženiť aj počas politickej funkcie, viď Joschka Fischer alebo kancelár Schröder, akurát som si nie istá, či sa možno vydať a rozviesť.

J. C.: Váš spolukandidát dokonca mohol pokojne vyhlásiť, že má rád ženy a motorky.

J. J.: Vráťme sa k mítingom, aké otázky vám kládli ženy?

M. V.: Dokonca aj to, čo najradšej varím. Ale prvýkrát som si s plnou vážnosťou uvedomila jednu vec, bez ohľadu na to, či to boli ženy alebo muži, ktorí sa pýtali. Ľudia sa totiž buď nekoncentrované sťažujú na všetko a žiadajú, aby ste to hneď vyriešili, aj ich súkromné problémy, lebo štát je predsa povinný sa o nich postarať ako o nesamostatných, alebo hovoria to, čo si myslia, že si myslíte. Predstierajú. A teda buď vás nepovažujú za hodnú oboznámiť vás so svojim názorom, alebo nevidia dôvod vám ho hovoriť. Mnohí ľudia sedia so založenými rukami a len čakajú a tí druhí vami možno aj pohrdajú a nepodelia sa s vami o svoje skutočné názory. Možno ich nemajú sformulované, alebo sa boja nimi argumentovať voči vám, necítia sa dosť podkutí na debatu, ale fakt prestierania tu je a podľa mňa bráni mnohým z nás, aby sme uvideli realitu takú, aká je, a nežili neustále v ilúziách. A platí to o mužoch i o ženách rovným dielom. Preto výskumy verejnej mienky majú u nás malú výpovednú schopnosť, preto tápame a nevieme presne popísať situáciu, v ktorej sa nachádzame, preto sú diskusie nekoordinovanými výkrikmi o všetkom a o ničom. Nehovoríme, čo si myslíme, a mnohí si asi ani nič nemyslia.

Schopnosť prejavíť na verejnosti svoj názor a schopnosť prevziať zaň zodpovednosť zároveň so zodpovednosťou za svoj život, s touto témou sa ešte dlho nebudú vyhrávať na Slovensku voľby.

Zdá sa mi, že v susedných krajinách je to predsa len v menšej miere rozšírené.

J. J.: Naozaj si myslíte, že je to až taký rozdiel?

M. V.: Potom by predsa nemohla poľská katolícka cirkev počas komunistického režimu hrať takú veľkú úlohu! Potom by nebol možný Gdansk, nebola by možná maďarská protikomunistická revolúcia. Pretože ak neustále klameme a neuvedomujeme si, že klameme najmä seba, tak nič skutočného nemá hodnotu a my sa čomukoľvek prispôsobíme a po čase zase jednoducho povieme, že sme aj tak klamali a neverili. Napr.: Bol som síce komunistom, ale aj tak som tomu neveril, boli,

skrátka, také časy. Bolo treba byť v komunistickej strane a rozprávať a konať nepravosti. Teraz treba byť katolíkom a ja som katolík a vždy som aj bol. A zajtra zase budem to, čo treba, trebárs nacionalistom, atď. Jednoducho sa chcete zapáčiť. To je slušné a tradičné. Punktom.

Ale položme si otázku: Nakoľko nás toto naučené a vedomé, tolerované hovorenie nepravdy, táto snaha sa zapáčiť, snaha vyhnúť sa diškurzu deformuje a na ako dlho?

Druh tohto vrodeneho alebo naučeného pokrytectva ma začal veľmi zaujímať, ako sociologický problém.

Napríklad: Ďalší fenomén, ktorý sa stáva určujúcim pre našu spoločnosť, schopnosť prisvojovať si veci, ktoré mi právom ani po zásluhy nepatria, teda po našom kradnutia, a naša schopnosť ho ospravedlniť je druhým problémom, ktorý mi v plnej nahote ukázali moje cesty po Slovensku počas kampane. To, že ľudia kradnú zo štátneho a považujú to za normálne, to som vedela, ale argumentáciu som nepoznala. Keď sa mi nejaká žena postážovala, že po roku 1989 sprísnila na družstve kontroly a že už nemôže normálne vynášať zrno pre svoje sliepky a že ju dokonca vyzujú z čižiem a aby som s tým urobila poriadok a zabezpečila jej to zrno znovu, a ja som jej vyčítala, že kradne, a spýtala som sa jej, či sa z toho spovedá v kostole, odvrkla mi — nám tie polia zobrali. Kto? Komunisti. A vy volíte bývalých komunistov? Chudera, dostala som ju do úzkych, a tak začala na mňa kričať, vyhrážať sa mi a viac nepripustila žiadnu diskusiu. Cítila sa pristihnutá a určite ma považuje dodnes za zloducha.

J. C.: Skúste porovnať otázky na mítingoch s otázkami novinárov.

M. V.: Pri okrúhlych stoloch novinári neexistovali, ja som sa vlastne do skutočnej diskusie s novinármi nedostala. Urobila som pár rozhovorov, napr. pre *Domino Fórum*, a zdalo sa mi, že pán Hríb bol dosť prekvapený, že viem povedať celú vetu. Alebo pán Kotian, keď u mňa v kancelárii sedeli s Dášou Matejčíkovou.

J. J.: Ešte bolo *Sito* v Markíze, potom *Na telo* v STV, to bolo všetko...

M. V.: Áno. Šesť a pol roka som nebola na obrazovke Slovenskej televízie a v Markíze platila a platí veta, citujem: „Magda nie.“ Mój zákaz v STV trval aj počas Moravčíkovej vlády. V Markíze som sa objavila raz počas parlamentnej volebnej kampane, pretože som bola na čele poradnej skupiny pre OKO 98 a hájila som jeho činnosť, to bolo v septembri 98. Pozývali sme televízie na programy SFFA, ale STV do 1998 nemala záujem a Markízu také programy nikdy nezaujímal. Vlastne jediné subjekty mediálnej scény, ktoré mi sústavne venovali pozornosť, boli tesne pred kampanou *Sme*, keď som sa dostala na prvú priečku kandidátov *Sme*, a paradoxne *Slovenská republika*. Ale pravdu povediac nikdy ma nenapádali preto, že som žena, ale ako človeka, ktorý podľa nich škodil Slovensku, obviňovali ma z kozmopolitizmu, ale pokiaľ viem, nikdy ma nenapadli ako p. Hríb v *Domine*, že veď som len herečka. Pán Štrasser vyslovene napísal, že čo táto herečka môže, a pritom chodí den-

ne popri dverách SFPA. Prebrali zrejme úspešný argument, ktorý použil v debata *Sito* pán Schuster — mal veľmi dobrých poradcov —, že sa mám vrátiť do divadla a nechať ich, skúsených mužov, robiť svoju prácu. Chcela som ho v tomto duchu poslať do komunistickej strany, ale moderátor ma nepustil k slovu, a aj tak mi hlavne muži vyčítali, že som bola voči nemu agresívna.

Možno práve vtedy sa aj v mojom tíme začali objavovať obavy, že som prepjatá, že prehnane gestikulujem, že hrám. Veľmi ma to prekvapilo. Keď som bola herečkou, kolegovia ma často kritizovali, že som na javisku príliš civilná. Keď som nastúpila do Národného divadla, tak ma časť staršej generácie upozornila, že vnášam do ND civilizmus. Pamätám sa, že keď som hrala ešte na Novej scéne v *Troch sestrách* ako svoju prvú veľkú úlohu Irinu, vtedajší riaditeľ Novej scény počas generálky vstal a rozkričal sa na mňa, že mu do divadla český civilizmus vnášať nebudem (on bol sám Čech). Uvedomila som si, že som sa vo svojej päťdesiatke zrazu ocitla vo zvláštnych kliešťach, ktoré ma pripravili o moju suverenitu, ktorú som nadobudla počas tých desiatich rokov mimo herectva. Ako keby som znovu začínala. Pociťovala som to ako takú zvláštnu degradáciu. Už som bola nielen ženou, ktorá bohvie či na to má, ale stala som sa aj pre svojich niektorých spolupracovníkov zrazu patečkou, a ja som si pritom nebola ničoho vedomá. Nijakej zmeny. A tak teraz neviem, či to bolo naozaj tak, alebo všetci podľahli určitej sugescii.

J. C.: A sme zasa pri tom istom: Akýkoľvek muž je dobrý politik, má šancu byť politikom. Ale neexistuje model ženy-političky.

M. V.: Ja neviem, či existuje model ženy-slovenskej političky, nemyslím si, neviem — atakujú Malíkovú?

J. C.: Atakujú, a veľmi surovo.

M. V.: Aj Schmögnerovú atakujú ako ženu?

J. C.: Napríklad Belohorská ju napadla v parlamente, že by sa mala usmievať, lebo keď sa usmeje, tak je celkom príjemná žena.

M. V.: Preto by ma zaujímalo a možno niekedy bude čas, teraz určite nie, sa rozprávať so Schmögnerovou, prečo urobila ten atak pred voľbami — úplne nezmyselne ma vyzvala, aby som sa nezáúčastnila volieb, pretože eurobondy nebudú mať cenu. To bola vymyslená záležitosť a ja som presvedčená, že ju dokonca nahovorili preto, aby to urobila ako žena žene. Ale toto je len moja domnienka.

J. J.: Denník *Sme* pred voľbami uverejnil charakteristiky jednotlivých kandidátov a ich programov. Vy ste sa tam napríklad vyjadrili, že chcete podporiť ženy, vniesť do našej krajiny prvky nádeje a optimizmu. A potom tam ešte uviedli také akože vtípné odporúčanie nerozhodnutému voličovi, ktoré je u mužských kandidátov postavené na komunistickej minulosti, na tom, že bol primátorom, alebo na tom, že už bol prezidentom, zatiaľ čo vo vašom prípade čítame: „Tiež sa vám zdá, že jedna ženská hlava rodiny nestačí, potrebujete mať aj za hlavu

štátu ženu? Telefonovali ste s Milanom Lasicom? Myslíte si, že byť nestraničkou je výhodné, lebo sa odlišujete od mužov? ... Teší vás predstava, že ak bude tá žena v televízii dlho hovoriť, pokojne ju vypnete, lebo doma to nejde?“ Je to jednoducho scestné, nemá to ani logiku.

M. V.: Áno, je to scestné. Ale pre mňa je v tomto významný Schutzov článok v *Domino Fóre* po prvom kole volieb. Ten ma napadol s takou nenávisťou, až ma striaslo, hoci som na verejné útoky zvyknutá. Možno má pravdu Lasica, ktorý vtedy povedal, že si asi potreboval vybiť všetku tú nechť z voľby menšieho zla. Druh kanalizovania zlosti. Musím ale pre objektivnosť dodať, že sme zatiaľ nehovorili o jednej rozhodujúcej premise, a to, že som bola pre ľudí nedostatočný kandidát nie preto, že som žena, ale preto, že mi nedôverovali. To treba tiež uviesť. Ak hovorím o novinároch, tak len o tých, ktorí sú považovaní za dobrých, nezaoberám sa Rezníkom alebo redaktormi Markízy; zaujímajú ma postoje perspektívnych mladých novinárov. V konečnom dôsledku ale niekedy nevidím rozdiel, správajú sa ako tí starí. A to ma trápi.

J. J.: Marián Leško v článku o vás vypíchol niektoré citáty, napríklad, že sa tešíte, že vaša fotka obletí celý svet, že ste nebezpečná žena a budete silným prezidentom.

M. V.: Pán Leško len kompiloval, nehovoril so mnou. Pre tento článok prevzal titulok z *Kuriéru*, rakúskych novín. A titulky musia byť zaujímavé. Pán Leško sa so mnou stretol až po voľbách. Tiež sa veľmi čudoval, ako v skutočnosti vyzerám a akým spôsobom uvažujem.

J. J.: Vidno, že Marián Leško má skúsenosti s kompilovaním, lebo takto väčšinou pojednáva Mečiar. Toto je ale naozaj urobené tak, že človek si to prečíta a má z vás veľmi zlý dojem.

M. V.: Je to aj moja vina. Posledné roky som nič nenapísala, myslím žiadnu knihu, napr. o zahraničnej politike. Bola som skôr manažérkou a pomáhala som profilovať sa iným. Publikovala som v *Listoch SFPA*, mesačníku, ale nepresadzovala som sa ani cez túto organizáciu, pretože som ju nebudovala preto, aby to bola Vášáryovej organizácia. Je to aj moja chyba, musím začať publikovať svoje názory.

J. C.: Čo publikuje Schuster a Mečiar?

M. V.: Schuster napísal detektívky o socialistických manažéroch, ako viem. Mečiar nič.

J. J.: Ale keď sa takéto veci o vás publikujú, stávajú sa mýtom. Dobrým príkladom je predvolebná relácia *Sito*; nikto neanalyzuje, čo sa tam vlastne stalo. Koľkokrát dostane žena šancu prehovoriť, a keď sa snaží dostať k slovu, považuje sa to za hrubú nevychovanosť.

M. V.: A pritom zanikne fakt, že Schuster vedel o článku, ktorý nikdy nebol publikovaný v *Pravde*. Zneužili mladú ženu a naučili ju, čo sa má spýtať, a ona, chudera, mala trému a poplietla to. Musel Schuster povedať, ako to bolo. Ako je to možné? To znamená, že je majiteľom *Pravdy*?

Mečiar ma nezmyselne obvinil, že som si objednala a zaplatila reklamu s Havlom, čo bola úplná hlúposť.

J. J.: Potom niekto za tým z Twistu išiel a vyšlo najavo, že niekto urobil nejakú koláž.

M. V.: Ani nie koláž. Český Blesk 27. februára uverejnil oproti sebe dve fotky: Havel a ja a pod tým: Dajú spolu dohromady federáci? Přečtete si nedělní Blesk! Oni každý týždeň takto inzerujú prvú stránku. Mečiar povedal, že som zaplatila billboardy popri cestách a celú kampaň. Veľa ľudí tomu uverilo.

J. J.: Čiže toto je to tvrdé prostredie.

M. V.: Počkejte, ale uvedomte si, že to všetko bolo len v komerčnej televízii a ak táto komerčná televízia bude rozhodovať o tom, kto má a kto nemá byť v politike, tak to povedzme nahlas! Potom majiteľ komerčnej televízie bude prezidentom, predsedom vlády, sudcom, všetkým. Komerčná televízia bola pripravená hájiť svojho kandidáta, prosím. Boli pripravení: moderátor, majiteľ, Ukrajinci. Ale potom si povedzme otvorene: Mňa nimi pripravená relácia ovplyvnila, a tak si uvedomujem, že odteraz oni budú mnou manipulovať. Majiteľ Markízy a jeho redaktori. A pokiaľ sa nimi necháme naozaj ovplyvňovať, myslím tí súdri a slušní ľudia, ako sa im to už raz podarilo, keď všetci bránili vraj ohrozenú Markízu, nečudujme sa.

J. J.: Po prvom kole prezidentských volieb šéfredaktori *Domina*, *Sme* a *Pravdy* hodnotili vaše vystúpenie v Markíze ako ten bod, ktorý rozhodol o tom, že sa vám znížili preferencie. Pričom na tú istú rovinu postavili správanie sa Slotu, keď prišiel do STV opitý. To bolo poučné. Žena, ktorá sa uchádza o nejakú funkciu, sa rozhodne musí správať inak ako muž. U muža je kritický bod to, že sa opije, u ženy to, že si dovoľí niekomu skočiť do reči. Bola som veľmi rada, že to zaznelo takto verejne. Myslím, že by sa už nemalo pátrať po tom, prečo je v politike tak málo žien.

J. C.: V relácii *Sito* vznikla až tragikomická situácia, keď sa Schuster s Mečiarom začali baviť vo dvojici a akosi pozabudli, že medzi nimi stojíte; padla aj otázka o ženách v politike a Mečiar na ňu veľmi „fundovane“ odpovedal. Bolo to hrozné a súčasne komické, pretože vy ste ako žena v politike stáli vedľa a tá relácia bola názornou ukážkou toho, ako diskriminácia žien prebieha, čo sa so ženami vo verejnom priestore vlastne deje.

Ak som hovorila, že u nás neexistuje model ženy-političky, mala som na mysli poznatok zo škandinávskych krajín, že až vtedy je možné, aby sa ženy stali normálnou súčasťou politického života, keď ich tam bude aspoň 30 %.

M. V.: Teraz sú ženy v strane na to, aby adorovali predsedu, a nie na to, aby sa pokúsili ovplyvniť postoj strany k ženám. Všimnite si, Keltošová, Tóthová, Belohorská — sú prezentované ako tie najvernejšie spolupracovníčky, tie, ktoré vzhliadajú k mužovi, tomu jedinému. Tak ako v komunistickom režime. Oslavujú schopného samca — a tie ženy to robia. Ony deformujú obraz ženy v politike.

J. C.: V posledných parlamentných voľbách prvýkrát začali niektoré strany vpašovať do svojich programov niečo, čo by sa dalo nazvať ženskou agendou; aj keď to bolo veľmi vzdialené nejakému koncepčnému riešeniu. K týmto stranám patrilo aj SDK, ktoré doposiaľ nevyslalo nijaký signál, že by sa nejakou ženskou agendou skutočne chcelo zaoberať.

M. V.: A má Demokratická strana ženskú agendu?

J. C.: Nevieť o tom. Ale pravdepodobne sa v tejto spoločnosti predsa len niečo deje, keď vás ľudia z tretieho sektora oslovili, aby ste kandidovali.

M. V.: To nebol tretí sektor. Grémium tretieho sektora stálo za Kováčom. Oslovila ma internetová skupina, niektoré organizácie tretieho sektora sa pridali. Ale napríklad Demokratická strana sa ku mne prihlásila v novinách, ale vôbec so mnou nehovorili, až do konca volieb. Odsúhlasili si to na zjazde, nezavolali ma naň, nehovorili so mnou ani predtým, ani potom.

KDH vôbec so mnou nehovorilo, podporovalo pána Kováča. Až do horkého konca. Žena a KDH, to ešte nie.

J. C.: Musím povedať, že som sa veľmi obávala vášho vystúpenia a skôr som v ňom videla riziko ako prínos. Ale teraz si myslím, že to bol prínos.

M. V.: Naozaj si to myslíte?

J. C.: Naozaj si myslím, že to bolo poučné. Bála som sa, že každý váš chybný krok bude môcť byť zneužitý ako argument, že to zasa raz nejaká žena nezvládla.

M. V.: Ale to, čo si z toho odnesieme, ako to využijeme, máme v rukách my. Prvý krok je za nami. Ostatné tiež závisí od nás. Aj odo mňa.

Ľudia ma zastavujú a hovoria, muži i ženy, my sme vás volili, pani Magda.

J. C.: Vaša kandidatúra vyšla z iniciatívy občianskej skupiny; a nie zo straníckych grémíí, priniesli ste nové témy, nemali ste však na ich prezentáciu veľa priestoru.

M. V.: Hovorila som o nich na stretnutiach s občanmi. V Slovenskej televízii som odpovedala na otázky, čo rada jem, alebo či som zdravá.

J. C.: Aké konkrétne témy zaujímali vás?

M. V.: Napríklad zahraničné investície. Vnímam schopnosť investovať v našej krajine ako schopnosť tých druhých uveriť v budúcnosť Slovenska. A investície, skutočné, nie špekulatívne, sú otázkou dôvery. Jednoduchšej dôvery v nás, v naše schopnosti, v nezvratnosť nášho smerovania i v určitú osobu, napr. hlavu štátu. Prezident môže byť takýmto rozhodujúcim bodom. V rozhovoroch mi to potvrdili všetci ekonómovia.

Tri roky som ako veľvyslankyňa priamo pracovala s investormi a pomáhala som im, sprevádzala som ich, poriadali sme semináre a pozývala som ich na ne. Preto jednou z tém bola schopnosť prezidentky byť zosobnením dôvery, zosobnením človeka neklientelistického a nekorupčného, kompatibilného so zahraničím. Ako môže začať boj s korupciou niekto, kto je sám výsledkom spletenca klientelistických vzťahov?

Často som dostávala otázku: Trúfate si na to, že si s tými mužmi poradíte? Táto otázka má zaujímavý základ. Áno, nikdy som nesedela v parlamente a som ne-straníčka. Znamená to, že nemám potrebné skúsenosti na obsadenie nadstraníckej funkcie? Majú skúsenosti len tí, čo boli v strane? Alebo majú schopnosti len tí, čo skončili s úspechom VUML?

J. C.: Dozvedeli ste sa na mítingoch prostredníctvom otázok, aké problémy majú ženy?

M. V.: Nie. Ale stalo sa mi, že niekto mi povedal niečo v tom zmysle: My ženy musíme držať spolu, my vás budeme voliť, ale po voľbách som sa stretla s názorom, že tie ženy možno aj boli rozhodnuté ma voliť, ale potom im ich muži dali iný príkaz.

J. J.: Podľa sociologických prieskumov je to tak — dlhodobo.

M. V.: Nevieam.

J. C.: V sociologických prieskumoch vychádza, že žena sa rozhoduje spolu so svojim okolím.

M. V.: Mala som pocit, že na veľkých mítingoch — na posledných mítingoch bolo niekoľko tisíc ľudí — bolo dokonca keď nie fifty-fifty, tak trochu viacej mužov.

J. C.: Pýtam sa preto, či ženy majú odvahu svoje problémy pomenovať.

M. V.: Nie, rozhodne nie svoje špecifické ženské. A vedľa prečo. Vyhanbili by ich.

J. C.: Čo by ste ešte povedali k tým novým témam? Ak by ste išli do druhého kola, aké témy by ste ponúkli?

M. V.: To je napríklad technológia moci a vzťah k demokratickým inštitúciám, vízia budúcnosti Slovenska, ale aj podpora nadaných detí a osamelých matiek, podpora moderného školského systému, kultúrna prezidentská nadácia atď.

Čo sa týka nášho smerovania — pokiaľ nebude na Slovensku minimálne 51 % obyvateľstva, teda ľudí, ktorí majú voličský hlas; jasne presvedčených o tom, čo chcú a čo nie, bez ohľadu na peripetie politickej scény, ak politické subjekty jasne a otvorene nevyložia karty na stôl, a to sa týka tak KDH, ako aj HZDS a ostatných, tak vlastne nevieme, kam v skutočnosti môžeme smerovať, nič nie je záväzné, všetko sa môže zmeniť jedinými voľbami a my nie sme čitateľní pre našich susedov, pre Európanov. Premiér Maďarska Orbán mi pri poslednom stretnutí povedal: Dnes, aj vzhľadom na vojnu na Balkáne, prvýkrát v 20. storočí je Maďarsko konečne na tej správnej strane a už sa to nezmení.

Závidela som mu. Našími témami musia byť naďalej vláda zákona, jeho kvalita a jeho vymáhateľnosť, druhá — nezmieriteľný postoj ku korupcii, a tretia — postoj k organizovanému zločinu. Dovtedy každé zatrasenie vládnymi stoličkami, každé vystúpenie dôchodcov v tričkách odborárov, každá choroba politika môže znamenať ohrozenie nášho smerovania. Aj v tomto by mal prezident zohrať kľúčovú úlohu a byť nie časťou Paktu stability, ale nespochybniteľnou autoritou štátu.

Pokiaľ nebude nadpolovičná väčšina obyvateľstva skutočne, nielen podmienene, za to, aby Slovensko bolo súčasťou západného politického systému, pokiaľ budeme v priebehu jedného sviatku oslavovať aj Svätopluka, aj Cyrila a Metoda, čo je neuveriteľne smiešny protiklad, tak sa nikam nepohneme.

J. J.: Nezdá sa vám slovenská štátnosť dosť problematická?

M. V.: Niektoré témy musíme znovu otvoriť. Aj postavenie a fungovanie prezidentského úradu — na čo vlastne prezidentský úrad je, jeho fungovanie smerom do zahraničia a smerom dovnútra krajiny. Rozlíšenie medzi ombudsmanom a prezidentom.

Ďalšou témou je naša schopnosť, národa i jednotlivcov, prevziať zodpovednosť. Za minulosť i prítomnosť. Zodpovednosť za Slovenský štát, za tých, ktorých sme upálili v Kremničke, vyhnali, okradli, vyvlastnili, i za komunistický režim. Aj túto katarziu ešte potrebujeme. Aby neplatilo to, čo spieva Lasica: My sme národ holubičí, každý na nás iba kričí. Myslel to ironicky.

J. C.: Tieto otázky sú aspoň vo vzduchu. Ale sú tu aj iné problémy, napr. týranie detí či násilie voči ženám. Sú to oblasti, kde máme podpísané nejaké medzinárodné dohovory, ktorými sa v tejto krajine vôbec nezaobráme.

M. V.: Na to sa dnes na Slovensku hovorí, s prepáčením, teraz na tieto „kraviny“ nemáme čas. Riešime dôležitejšie úlohy.

J. C.: Presne tak, a do toho patrí aj ten známy Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien. Vždy zaznieva to isté, že na to teraz nie je čas.

M. V.: Ale veď na to nepotrebujeme prezidenta?

Stačí, aby sa tejto téme venovala jedna poslankyňa a pokúsila sa ju presadiť v parlamente. A k tomu pár inteligentných a odvážnych novinárov. Na druhej strane by som nepreceňovala schopnosť politikov a političiek ovplyvňovať obyvateľstvo. Vidím to aj ako veľkú úlohu pre mimovládne organizácie v práci s mladou generáciou a ženskými spolkami.

Zhovárali sa Jana Cviková a Jana Juráňová.